

REDEFININT ROLS A PRIMER ESO

Dolors Ribera Balagué

Coordinadora 1r ESO

Eulàlia Paredes Vidiella

Psicopedagoga

RESUM

El present article explica l'experiència duta a terme en una promoció de 1º d'ESO que presentava unes especials dificultats: mals hàbits de treball i de relació, falta de límits, constant qüestionament de l'adult, desafiament, problemes de convivència, falta de lideratges positius...

En l'article s'exposa el treball col·laboratiu del professorat (equip docent, tutors, psicopedagogia...) i les diferents estratègies i actuacions dirigides, tant als alumnes com a les seves famílies, tenint en compte els diferents tipus de problemàtiques que es presentaven.

Conclou amb l'anàlisi dels resultats obtinguts després d'un curs d'intens treball en equip de tots els professionals implicats.

Paraules Clau: tutoria, professorat, orientació, adolescència

ABSTRACT

This article is about an educational experience that took place in a 1st of ESO group which presented some specific difficulties: bad habits of work and relationship, a lack of limits, constant arguing with adults, coexisting problems, defiance, no positive leaderships...

The article tells us about the collaborative work of a team of teachers, tutors and pedagogues, and at the same time presents different strategies and actions addressed to students and their families taking into account the different problems existing in the group.

To conclude, it analyses the results of a work course in which there were several professionals involved.

Key words: tutorship, teachers, orientation, adolescence

ES DISPAREN LES ALARMES

Primer dia de curs. Com cada any, els alumnes de 1r de la ESO tenen un acte de benvinguda a l' Institut. Els rep la direcció, la coordinadora i l'equip de tutors. A diferència dels anys anteriors, hi ha gent que arriba tard, corrent i cridant pels passadissos, un cop ja iniciat l'acte. La directora ha d'interrompre el seu discurs.

Com cada any també, s'intenta que, un cop acabat l'acte, surtin de manera ordenada i per cursos. Les classes ja han començat i convé no molestar a ningú. Com no havia passat mai, no escolten les indicacions, s'aixequen tots alhora, sense cap mena d'ordre, xerrant i fent molt aldarull. Se'ls ha de fer tornar a seure.

I seguint el ritual de sempre, esmorzar a la cantina: un esmorzar preparat especialment per a ells. A diferència d'altres anys, algú comença a tirar el suc d'una ampolla damunt els companys...

Podríem explicar un munt d'anècdotes que van passar els primers dies de curs.

Però aquestes ja són prou significatives. Alguna cosa havia canviat respecte a altres anys. No ens trobàvem davant la tipologia d'alumnat a la que estaven acostumats. Es van començar a disparar les alarmes. Ens caldria noves estratègies.

L' Institut Vil·la Romana, de La Garriga disposa d'estructures de treball en equip que ja estan molt instaurades i que permeten fer un acurat seguiment de l'alumnat, prevenir conflictes i actuar molt ràpidament i de manera coordinada, quan cal.

L'objectiu bàsic de primer d'ESO és ajudar a l'alumnat a adaptar-se al centre, incentivant hàbits de treball i d'estudi. Tot i que sempre hi ha grups especials i/o alumnes amb problemàtiques específiques, la nova promoció presentava unes característiques preocupants.

Des del primer moment els alumnes intentaven fer un pols amb el professorat demostrant que eren ells els que dominaven la situació.

1. DESCRIPCCIÓ DEL GRUP

Els grups de 1r d'ESO del nostre Institut provenen majoritàriament de les quatre escoles públiques del municipi i de l'escola del Figaró. A finals de juny hi ha un traspàs de primària a secundària, coordinat per l'EAP. En aquest traspàs ja se'ns va informar abastament de les característiques del nou alumnat.

Tenim a primer de la ESO 90 alumnes, distribuïts en quatre grups. Aquesta distribució ens obliga a renunciar a algunes coses (hores de professorat) però ens permet tenir unes ràtios força acceptables per a poder treballar.

La composició dels grups, a grans trets, seria:

- **Líders negatius.** Alumnes amb capacitat de lideratge però que arrossegueu a la resta de companys cap a interessos diferents a l'aprenentatge.
- **Alumnes sense límits i desafiants.** Això ens queda palès des del primer dia. Quan se'ls presenta alguna normativa, la primera intervenció acostuma a ser: "I què passa si no ho faig"? I les seves primeres reaccions són sempre anar en contra d'allò que se'ls proposa. No tenen gaire consciència dels límits. Aquesta actitud, en molts casos, arriba a ser força desagradable, contestant de mala manera i enfrontant-se al professorat. Aquesta va ser la tònica del primer trimestre. Clarament, era una lluita per mantenir l'estatus.
- **Alumnes amb trastorns mentals,** un petit percentatge d'alumnes però que dificulten moltíssim el treball en grup i la convivència. Són pocs (dos), però distorsionen molt.
- **Alumnes amb problemes d'aprenentatge:** Dislèxia, TDH, TDAH, nivell intel·lectual límit, problemes emocionals... Aquest grup d'alumnes ha anat en augment cada any.

- **Alumnes passius:** la gran majoria d'alumnes considerats com a bons, no hi pintaven res. Deixaven fer i no tenien ni veu ni vot. Simplement, anaven a la seva i aguantaven els xàfeces.

2. DESCRIPCCIÓ DE LES FAMÍLIES

Ens trobem amb tot tipus de situacions familiars i socioeconòmiques. Tot i que hi ha un gran grup de famílies de classe mitjana que està patint molt de prop la crisi econòmica.

Caldria destacar que, d'acord amb les noves situacions socials, un nombre molt elevat de les famílies tenen situacions familiars complexes, separacions, nous agrupaments familiars, reagrupaments,...

Hi ha alguns casos de famílies molt desestructurades i més d'un cas de violència de gènere.

A partir d'aquesta situació general ens trobem amb la següent casuística:

- **Famílies** en que **pare i mare s'han separat però que no tenen ben resolta la nova situació i que utilitzen al fill/a** .
- **Famílies que sistemàticament estan a la defensiva** davant de qualsevol incident que el seu fill/a té al centre. D'entrada sempre estan al costat dels fills i mostren poca confiança en el professorat.
- **Famílies perdudes.** No saben com actuar. No posen límits. Ja fa temps que han perdut el control dels fills.
- **Famílies en situació de risc.** Greu desestructuració. Violència.
- **Famílies col·laboradores.** Un percentatge molt petit de les famílies es mostra, d'entrada, capaç de treballar en la mateixa línia del professorat, si més no, d'intentar anar a la una.

3. DESCRIPCCIÓ DE L'EQUIP DOCENT

EQUIP DOCENT		
DOTZE PROFESSORS/ES	1 Coordinadora del nivell	
	1 Psicopedagoga/Orientadora	
	4 tutors de grup	2 baixes per maternitat (substituts)
	1 tutor individual	
	5 professors /es	3 sense experiència al nivell

De seguida es detecta que tot l'Equip docent ha de fer un esforç molt gran per controlar l'aula i poder fer classe. Es decideix dedicar les reunions d'equip a parlar

de les interaccions de l'alumnat entre ell i amb el professorat, per tal d'anar decidint quines actuacions cal prioritzar per part de tot el professorat.

A més tant la coordinadora de nivell com la psicopedagoga, amb l'ajut d'algun tutor més experimentat, decideixen donar un suport especial al nou professorat, per tal d'ajudar-los en l'essencial tasca de control de l'aula.

Aquest curs, davant de la promoció d'alumnes que hem descrit, es fa més necessari que mai treballar conjuntament per tal d'aconseguir que l'alumnat vegi clars quins són els límits i la manera adequada d'estar a classe i a l'institut. A més, com sempre, cal fer atenció als hàbits de treball propis de primer de l'ESO.

3.1. ACORDS D'EQUIP DOCENT

A l'equip docent es prenen decisions consensuades que ens permeten treballar de manera més efectiva i coordinada amb l'alumnat. L'alumnat necessita veure i palpar que tots els seus professors actuen en una mateixa direcció en les qüestions més bàsiques. Fa anys que hi ha un document elaborat però cada curs es revisa i s'actualitza amb tot l'equip docent.

Alguns dels acords que conté aquest document actualment, són tan bàsics com:

- *La presentació dels treballs i feines (títols, marges, netedat...)*
- *Ordre a les classes: no començar les classes, sense que tothom estigui assegut al seu lloc. Parar-les quan hi hagi interrupcions d'algun tipus.*
- *Quan el professor explica, cal que hi hagi silenci a les classes.*
- *Si treballen en grup, procurar un to de veu acceptable, que no molesti a les altres classes.*
- *Evitar que surtin als passadissos entre classe i classe.*
- *En principi, i si no és per motius justificats, s'ha de restringir l'anada als lavabos o baixar a les taquilles a buscar material.*
- *Evitar parlar als alumnes en un to de veu massa alt, i cridar.*
- *Evitar les humiliacions als alumnes. No s'han d'averkonyir davant els companys.*
- *Quan hi ha algun problema, sempre és millor parlar individualment amb l'alumne.*
- ...

4. REUNIONS DE TUTORS

Considerem la tutoria com un eix vertebrador i clau per a la bona convivència que hi ha a l' Institut, així com per a l'acompanyament de l'alumnat en el seu procés personal i d'aprenentatge. Per això els tutors es reuneixen setmanalment juntament amb la cap d'estudis, la coordinadora de nivell i la psicopedagoga.

Aquestes reunions s'estructuren de la següent manera:

Actuacions:	Acords:
1. Es revisen setmanalment els googledocs (Full d'incidències on line) on tot el professorat registra les incidències, no greus, diàries amb l'alumnat (deures, material, actitud...) .	1.1 Notificació a les famílies per SMS (en cas de deures, material...) 1.2 Entrevista amb la família 1.3 Entrevista amb l'alumne 1.4 Mesura reparadora al centre (en el cas d'incidència greu o amonestació escrita) 1.5 Amonestació escrita per acumulació d'incidències. 1.6 Derivació a l'EAP
2. Es consensuen i coordinen les informacions que els tutors han de donar als alumnes a l'hora de tutoria.	2.1. S'acorden informacions i/o actuacions de tutoria de grup en funció del moment.
3. Es coordinen les activitats de tutoria previstes al PAT del centre.	3.1. Es dissenyen les activitats de tutoria de grup que es consideren necessàries per ajudar al grup en el moment en que es troba.

No cal dir que aquest curs ha estat especialment dur en les decisions que ha estat necessari prendre. Hi ha hagut fins i tot dues expulsions per expedients disciplinaris greus.

4.1. TUTORIA DE GRUP

Aquest curs s'ha fet especial incidència en la resolució de conflictes i en les relacions amb companys i professors, així com en comentar els fulls d'incidències, o en implicar a les famílies en certs acords.

Alguns temes tractats a les tutories, recollits en el PAT del centre, han estat :

Actuacions	Finalitat
<ul style="list-style-type: none"> La confecció d'un horari d'estudi i treball, fet conjuntament amb els pares i signat pels pares. 	<ul style="list-style-type: none"> Conscienciar, tant a pares com a alumnes, de la necessitat d'organitzar el temps. Implicar els pares.
<ul style="list-style-type: none"> Una enquesta anònima via on- 	<ul style="list-style-type: none"> Conèixer l'opinió dels alumnes

<p>line "com visc 1r d'ESO".</p>	<p>en relació a la seva integració a l'Institut, a les seves relacions amb companys i professors i a la dinàmica del grup</p> <ul style="list-style-type: none"> • Fer un anàlisi de la situació conjuntament amb ells i buscar solucions a problemes que s'hagin detectat.
<ul style="list-style-type: none"> • Reunió amb els pares abans del treball de síntesi i l' esquiada. Signatura d'un contracte. 	<ul style="list-style-type: none"> • Implicar els pares en el comportament dels seus fills durant els tres dies que dura la sortida del treball de síntesi. • Conscienciar a pares i alumnes de la importància de respectar les normes de convivència.
<ul style="list-style-type: none"> • La pressió del grup 	<ul style="list-style-type: none"> • Reflexionar sobre la importància que té el grup en les nostres decisions. • Mostrar estratègies per no deixar-se influenciar.
<ul style="list-style-type: none"> • La resolució de conflictes 	<ul style="list-style-type: none"> • Reconèixer com i quan pot començar un conflicte. • Reflexionar sobre els conflictes que es presenten en el grup. • Analitzar diferents comportaments davant un conflicte i les seves conseqüències. • Mostrar estratègies per resoldre els conflictes de manera pacífica.
<ul style="list-style-type: none"> • Les relacions entre companys i amb el professorat. 	<ul style="list-style-type: none"> • Reconèixer els diferents tipus de relacions que s'estableixen amb diferents companys. • Analitzar el paper dels professors i com reaccionem davant aquest paper. • Buscar maneres de mantenir relacions positives i fluïdes amb companys i professors.
<ul style="list-style-type: none"> • L'autoestima. 	<ul style="list-style-type: none"> • Coneixement d'un mateix, de les pròpies potencialitats i dels propis límits. • Adquirir estratègies per desenvolupar les nostres habilitats i millorar les nostres deficiències.

<ul style="list-style-type: none"> Els perills de la xarxa. 	<ul style="list-style-type: none"> Alertar de com certes actuacions a la xarxa ens poden portar seriosos problemes. Promoure l'ús responsable de les xarxes per poder gaudir dels seus avantatges.
--	--

I sempre, de manera continuada i constant, marcar límits i redefinir rols.

4.2.TUTORIA INDIVIDUAL

Els tutors han realitzat una tasca molt i molt intensa i sistemàtica amb l'alumnat i les seves famílies.

Diferents tipus d'intervenció:

4.2.1.INTERVENCIÓ TUTORIAL LIDERS NEGATIUS			
Grup	Individual	Familiar	Xarxa educativa
<ul style="list-style-type: none"> Ajudar al grup a veure les conseqüències negatives de les seves actuacions. Analitzar diferents situacions negatives i reflexionar sobre les seves causes. Acordar amb el grup estratègies per no deixar-se portar cap a conductes no desitjables. 	<ul style="list-style-type: none"> Ajudar-los a reflexionar sobre les seves actuacions. Analitzar el per què d'aquestes actuacions. Arribar a compromisos per tal d'evitar aquestes conductes. Fer el seguiment dels acords. Animar a continuar millorant. 	<ul style="list-style-type: none"> Donar a conèixer a les famílies les conductes negatives dels seus fills/es. Ajudar-los a veure les conseqüències negatives d'aquestes conductes tant per als seus fills/es com per al grup. Acordar actuacions conjuntes família-escola per tal d'ajudar als nois/es a evitar aquestes conductes. Fer-ne el seguiment conjunt, famílies, tutor i nois/es. 	<ul style="list-style-type: none"> En alguns casos demanar la intervenció de l'EAP o de la psicòloga de l'AMPA per orientar a l'alumne/a i/o a les seves famílies. En alguns casos recomanació d'ajut psicològic.

4.2.2.INTERVENCIÓ TUTORIAL ALUMNES SENSE LÍMITS I DESAFIANTS			
Grup	Individual	Familiar	Xarxa educativa
<ul style="list-style-type: none"> Analitzar les conseqüències de les 	<ul style="list-style-type: none"> Ajudar-los a valorar-se i a trobar les seves 	<ul style="list-style-type: none"> Conscienciar-los de la conducta dels seus fills/es i 	<ul style="list-style-type: none"> En alguns casos demanar la intervenció de l'EAP

<p>actuacions d'aquests alumnes.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ajudar a valorar l'autoritat del professor a l'aula, com a eina que facilita l'ordre, l'ambient de treball i la convivència. - Ajudar als alumnes amb conducta desafiant a analitzar el per què d'aquesta conducta. - Fomentar l'autoestima de l'alumnat i del grup. 	<p>pròpies qualitats, sense necessitat de cridar l'atenció de manera disruptiva.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Arribar a compromisos per tal d'evitar aquestes conductes. - Control de la pròpia conducta a través de graelles d'autocontrol. - Fer el seguiment dels compromisos i de les graelles d'autocontrol. Tot animant a seguir millorant. 	<p>analitzar-ne les possibles causes.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ajudar-los a tenir estratègies per posar límits a la conducta dels seus fill/es en les tasques diàries. - Establir acords conjunts. - Realitzar el seguiment dels acords i de les graelles d'autocontrol conjuntament, famílies, tutors i alumnes. 	<p>o de la psicòloga de l'AMPA per orientar a l'alumne/a i/o a les seves famílies.</p> <ul style="list-style-type: none"> - En alguns casos recomanació d'ajut psicològic. Derivació a l'EAP
---	--	--	---

4.2.3. INTERVENCIÓ TUTORIAL ALUMNES AMB TRASTORNS MENTALS

Grup	Individual	Familiar	Xarxa educativa
<ul style="list-style-type: none"> - Conscienciar al grup que per tal d'ajudar a l'alumne cal respectar-lo (no riure d'allò que fa). - Reflexionar amb el grup sobre com ajudar a aquests alumnes, evitant que es descontrolin. - Ajudar al grup a no patir excessivament, 	<ul style="list-style-type: none"> - Donar-los un referent al centre. (Tutor individual) Psicopedagoga) per tot allò que els pugui passar al centre. - Proporcionar-los estratègies per afrontar les situacions que viuen com a amenaces. - Ajudar-los a trobar estratègies de relació social. 	<ul style="list-style-type: none"> - Animar a la família a portar un bon control del tractament i seguiment psicològic i/o psiquiàtric que aquests alumnes necessiten. - Pactar estratègies conjuntes per evitar arribar a situacions límit al centre. (per ex. venir-lo a buscar quan s'observa molt neguit). - Seguiment 	<ul style="list-style-type: none"> - Coordinació amb l'EAP. - Coordinació amb el CSMIJ. - Coordinació amb el Psiquiatres i/o Psicòlegs privats que treballen amb aquest alumnat. - Coordinació amb serveis Socials.

<p>relativitzant algunes situacions creades per aquests alumnes.</p> <p>- Acceptar el tracte diferencial.</p>	<p>- Facilitar-los maneres de demanar ajut quan es sentin malament, descontrolats i/o amenaçats.</p>	<p>sistemàtic de la situació de l'alumne/a al centre. Adequació dels acords segons el moment.</p>	
---	--	---	--

4.2.4. INTERVENCIÓ TUTORIAL ALUMNES PASSIUS

Grup	Individual	Familiar	Xarxa educativa
<p>- Fer-los adonar que la seva intervenció és important per tal que el grup funcioni.</p> <p>- Donar-los estratègies per afrontar la pressió del grup i dels líders.</p> <p>- Valorar-los públicament i a nivell de grup.</p>	<p>- Ajudar-los a valorar la seva opinió i participació activa.</p> <p>- Donar-los estratègies per saber afrontar la pressió de grup i dels líders.</p>	<p>- Conscienciar a la família de la importància de la participació i col·laboració dels seus fills/es.</p> <p>- Valorar les seves potencialitats i ajudar-los conjuntament a posar-les en pràctica.</p>	

4.2.5. INTERVENCIÓ TUTORIAL ALUMNES NEE

(Dictamen, PI, Dislèxia, TDA, TDHA...)

Grup	Individual	Familiar	Xarxa educativa
<p>- Ajudar al grup a acceptar la diferència.</p> <p>- Conscienciar al grup a col·laborar i ajudar-se mútuament.</p> <p>- Donar estratègies al grup per saber</p>	<p>- Ajudar a reconèixer les pròpies dificultats i potencialitats.</p> <p>- Valorar l'esforç en l'aprenentatge i en l'actitud.</p> <p>- Saber reconèixer els èxits individuals</p>	<p>Ajudar a reconèixer les dificultats i potencialitats dels seus fills/es.</p> <p>- Fer el seguiment de l'aprenentatge dels fills/es i valorar-se l'evolució i l'esforç.</p> <p>- Fer el seguiment de l'actitud dels</p>	<p>- Coordinació amb l'EAP</p> <p>- Coordinació amb el CSMIJ.</p> <p>- Coordinació Psicòlegs i /o Psiquiatres .</p> <p>- Coordinació Hospital de dia.</p> <p>- Coordinació Serveis Socials.</p>

<p>entendre i acompanyar amb paciència certes conductes.</p>		<p>filles/es i valorar-se l'evolució i l'esforç. Utilitzar graelles d'autocontrol.</p> <p>- Conscienciar de la necessitat de seguiment mèdic i/o medicació en els casos que estigui indicat.</p>	
--	--	--	--

5. RESULTATS FINALS I CONCLUSIONS

El quadre que segueix reflecteix els principals canvis que hem observat:

<ul style="list-style-type: none"> • Líders negatius. Han reflexionat sobre les seves conductes i les conseqüències que se'n derivaven. Han après a dialogar i han entès que, ben dit, tot es pot dir. També s'ha de dir que la resta del grup, va començar a no fer-los tant cas i a valorar conductes més positives.
<ul style="list-style-type: none"> • Alumnes sense límits i desafiants.. Malgrat que alguna vegada, algun d'aquests alumnes encara provoca a segons quin tipus de professorat, cal reconèixer que el to ha baixat moltíssim. D'una banda han entès que el pols amb l'autoritat el tenien perdut i d'altra banda, han entès que amb l'autoritat s'hi pot dialogar i arribar a acords que ens beneficien a tots. El grup classe també ha jugat un paper important en aquest aspecte, en tant que ha deixat d'aprovar aquestes conductes i, fins i tot, ha arribat a recriminar-les. La gran majoria ha fet un esforç per modificar la seva conducta. Les graelles de control individual, amb seguiment dels pares, hi ha jugat un paper important. Tot i així, alguns alumnes han continuat sense hàbits de treball i estudi. Els límits, però, han estat reconeguts i acceptats per tots.
<ul style="list-style-type: none"> • Alumnes amb trastorns mentals. Aquests alumnes també han après estratègies de control i les famílies han controlat més els medicaments. Amb tot, és un problema difícil de portar.
<ul style="list-style-type: none"> • Alumnes amb problemes d'aprenentatge: Dislèxia, TDH, TDAH, nivell intel·lectual límit, problemes emocionals... Amb les corresponents adaptacions i el seguiment individual, la majoria han tirat endavant el curs.
<ul style="list-style-type: none"> • Alumnes passius: Han jugat un paper clau en tot el procés. Han entès

que eren molt importants en el grup i que no es podien quedar de braços plegats. I la majoria d'ells han intervingut moltes vegades, parlant amb companys o amb la classe en general per fer reflexionar sobre certes conductes. Alguns d'ells s'han convertit en líders i tots ells han agafat un paper molt més rellevant a les classes.

En conclusió, la coordinació entre tots els agents educatius implicats ha permès suavitzar situacions i postures, redefinir rols i, en definitiva, millorar la convivència i el procés d'aprenentatge de l'alumnat.

Referències Bibliogràfiques:

- Argilès, M; Paredes, E; Ribera, D. (2007) *Deixa'm estar*. Barcelona. Ed. Malhivern
- Bisquerra, R (2009) *Psicopedagogía de las emociones*. Madrid. Síntesis.
- Conangla, M; Soler, J. (2004) *La ecología emocional. El arte de transformar positivamente las emociones*. Barcelona. Amat.
- Cumellas, MJ (2006) *Nuevas alternativas y modelos en la relación familia-escuela y profesionales de la comunidad*.
- Funes, J (2008) *Malestares: Infancia, adolescencia y familias*. Barcelona. Ed Graó
- Giner, A; Puigardeu, O (2008) *La tutoria y el tutor. Estrategias para su práctica*. Barcelona. Ed Horsori
- Paredes, E. (2006) *Jovenes que se ayudan para aprender. Cuadernos de Pedagogía 357*
- Paredes, E, Ribera, D. (2006) *Educación en valores*. Barcelona. Tibidabo ediciones.
- Segura, M (2007) *Programa de competencia social. Volum II. Educació secundària obligatòria*. Barcelona. Departament d'Educació.
- Serrat, A. (2005) *PNL per a docents. Millora el teu coneixement i les teves relacions*. Barcelona. Graó
- Vaello Orts, J. (2009) *El profesor emocionalmente competente*. Barcelona. Graó.